

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

หัวข้อ ประชาธิปไตย

เรื่อง ประชาคมติ

จัดทำโดย นายฉัตรไชย จันทร์พรายศรี

รหัส ๕๙๐๔๓๕

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตย

ความหมายและประวัติความเป็นมา

ประเทศไทยแต่เดิมปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี และมีการพัฒนามาเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็เป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงเป็นศูนย์รวมดวงใจของคนไทยทั้งชาติ เป็นประเทศที่มีระบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยเหมือนอารยประเทศต่างๆ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชนเองและเพื่อประชาชน คือใช้หลักประชาชนเป็นใหญ่ นั่น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เสียงของประชาชนเป็นเสียงสวรรค์ ดังนั้นก่อนเข้าสู่เนื้อหาขออธิบายความของคำว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งประกอบด้วยคำสองคำคือคำว่า “ประชา” กับคำว่า “อธิปไตย” โดยคำว่า “ประชา” หมายถึงหมู่คน ส่วนคำว่า “อธิปไตย” หมายถึงความเป็นใหญ่ “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึงความเป็นใหญ่ของหมู่ชนและคำดังกล่าวตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานของทางราชการมีความหมายว่า ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่นั้นเอง ส่วนประชาชนมิได้หมายความว่าเฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น คนรวย คนจน เจ้าของที่ดิน ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน เท่านั้น แต่หมายถึง ปวงชนคนในชาติ ไม่ว่าจะเป็ใครก็ตามไม่เลือกชั้นวรรณะ คนเหล่านี้มีสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ในการปกครองประเทศร่วมกัน และเสมอภาคกันทุกคน

อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีก ได้จำแนกลักษณะการปกครองของรัฐต่างๆ โดยได้จำแนกลักษณะการปกครองของรัฐต่าง ๆ โดยใช้คุณภาพชีวิต (ฐานะ) ของคนปกครองและจำนวนผู้ปกครองเป็นเกณฑ์

1. การปกครองโดยคน ๆ เดียว หมายถึง ระบบการปกครองที่คนๆ เดียวมีอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดเหนือบุคคลทั้งหลายโดยเด็ดขาด

หากผู้ปกครองมีคุณธรรมเรียกว่า “ราชาธิปไตย” (Monarchy) ซึ่งอริสโตเติลให้นิยามว่าเป็นการปกครองภายใต้กษัตริย์จอมปราชญ์หรือราชาปราชญ์ (philosopher-king)

แต่หากเป็นกษัตริย์ที่กดขี่ข่มเหงราษฎร จะเรียกว่า “ทฤษฎาธิปไตย” หรือ “ทรราช” (Tyranny) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์ของผู้ปกครอง

ดังนั้น รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดตามคตินิยมของกรีกคือ การปกครองแบบราชาธิปไตย

ในทางกลับกันรูปแบบที่แย่ที่สุดก็คือแบบทรราช ที่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของส่วนตัวและพวกพ้อง โดยไม่สนใจความทุกข์ยากของประชาชน ไม่ได้ปกครองเพื่อความผาสุกของพลเมือง

2. การปกครองโดยคณะบุคคล หมายถึง ระบบการปกครองที่บุคคลจำนวนหนึ่งที่มีความสามารถ มีสติปัญญา มีคุณธรรมสูงส่ง เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ทางการเมืองและบริหารประเทศ (อาจเทียบกับระบบคณะกรรมการในปัจจุบัน)

เพื่อป้องกันการตัดสินใจผิดพลาดของความไม่เป็นมนุษย์และความไม่สมบูรณ์ของคนอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งหากมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชน ก็จะเป็นรูปการปกครองแบบ “อภิชนาธิปไตย” (Aristocracy) แต่หากมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขของพรรคพวกก็จะเป็นรูปการปกครองแบบ “คณาธิปไตย” (Oligarchy) ในปัจจุบันยังมีบางประเทศที่มีลักษณะการปกครองแบบนี้ เช่น ประเทศเอล ซัลวาดอร์ กัวเตมาลา โคลอมเบีย ฮอนดูรัส ที่การตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลขึ้นอยู่กับผู้มีอิทธิพลไม่กี่กลุ่มในประเทศเหล่านี้

3. การปกครองโดยคนทั้งหมดหรือเสียงส่วนใหญ่ หมายถึง ระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (แต่ไม่ได้หมายถึงว่าทุกคนต่างได้เข้าไปบริหารประเทศ ดังนั้นไม่ใช่ทุกคนเป็นผู้ปกครอง)

รูปแบบการปกครองที่อริสโตเติลเรียกว่า มัชฌิมวิถีสื่อธิปไตย (Polity) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนรวมอย่างยั่งยืน การใช้คำว่าเพื่อคนส่วนรวมอย่างยั่งยืน ก็เพราะต้องการเน้นว่าเป็นการมองที่เน้นองค์รวมของสังคมมากกว่าการเน้นที่ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่ง และไม่ใช่เพียงเพราะความสุขชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น

แต่หากมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำตามใจตนเอง ไม่เห็นแก่ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ความยั่งยืน ก็จะแปรเปลี่ยนเป็นการปกครองโดย “ประชาธิปไตย” (Democracy) หรือ “ฝูงชน” (Mob-rule) หรือ “มวลชนเป็นใหญ่” (rule of the masses) ซึ่งทุกคนมุ่งที่ประโยชน์ของตนเอง ประเทศไปตามมติของเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งอาจเป็นทางก่อให้เกิดผลดีหรือเสียก็ได้ ความมีจริยธรรมศีลธรรมหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้มีสิทธิออกเสียง ซึ่งอริสโตเติลเห็นว่าการปกครองโดยคนจำนวนมากไม่น่าจะดี เพราะมองจากสภาพคนในสมัยนั้นที่คนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในปัญหาบ้านเมือง การตัดสินใจของคนส่วนใหญ่จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่เข้าใจประเด็นบ้านเมืองอย่างถ่องแท้ มุ่งรักษาผลประโยชน์เฉพาะหน้าของตนเองเป็นหลัก

สรุปได้เป็น 6 รูปแบบการปกครองของรัฐ ดังนี้

1. รูปแบบการปกครองที่ดี เรียงตามลำดับจากดีมากไปยังดีน้อย ตามแนวคิดของ อริสโตเติล
 - 1.1. ราชาธิปไตย (Monarchy) เป็นการปกครองโดยคนเดียว
 - 1.2. อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นการปกครองโดยกลุ่มคน
 - 1.3. โพลิตี (Polity) เป็นการปกครองโดยคนจำนวนมาก
2. รูปแบบการปกครองที่ไม่ดี เรียงตามลำดับจากเลวน้อยไปยังเลวมาก
 - 2.1. ทรรราช (Tyranny) เป็นการปกครองโดยคนเดียว
 - 2.2. คณาธิปไตย (Oligarchy) เป็นการปกครองโดยกลุ่มคน
 - 2.3. ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นการปกครองโดยคนจำนวนมาก

อริสโตเติลได้อธิบายว่า รูปแบบการเมืองใดก็ตาม ที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ถือเป็นรูปแบบที่ดีในขณะเดียวกัน รูปแบบการปกครองที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก นั้น เป็นรูปแบบที่ไม่ดี

ส่วนระบบการปกครองที่ดีที่สุดตามทรรศนะของเขา คือ ระบบ โพลิตี เป็นการผสมผสานระหว่างระบบคณาธิปไตย และระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแนวทางสายกลาง ระหว่างการปกครองโดยคนร่ำรวย (คณาธิปไตย) กับการปกครองโดยคนจน (ประชาธิปไตย) ซึ่งจะให้โอกาสแก่ราษฎรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปกครองโดยยุติธรรม โดยยึดรัฐธรรมนูญเป็นหลัก รัฐแบบ Polity ประกอบด้วยชนชั้นใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม คือ คนร่ำรวย คนชั้นกลาง และคนจน โดยเสถียรภาพของรัฐแปรตามชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ อริสโตเติลเชื่อว่า ชนชั้นกลางจะรับฟังเหตุผลมากที่สุด เป็นกลุ่มที่มีความสุขุมเยือกเย็น มีความอดุสหาหะ และเป็นผู้คนคอยเฝ้าดูการบริหารของรัฐ

นอกจากนี้มองเตสกีเออซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในนักปรัชญาแถวหน้าของมนุษยวิทยาร่วมกับเฮโรโดตัสและเทซิทัส ซ ที่เป็นหนึ่งในบุคลกลุ่มแรก ๆ ของโลกที่ดีแผ่ข้อเปรียบเทียบของกระบวนการจำแนกรูปแบบทางการเมืองในสังคมมนุษย์ อันที่จริงแล้วนักมานุษยวิทยาการเมืองชาวฝรั่งเศสที่ชื่อว่ายอร์ช บาล็องดิแยร์พิจารณาองเตสกีเออว่าเป็น “ผู้ริเริ่มองค์การทางวิทยาศาสตร์ที่ครั้งหนึ่งเคยมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อวงการมานุษยวิทยาทางวัฒนธรรมและสังคม”¹ ตามคำกล่าวอ้างของดี.เอฟ.โพคอค นักมานุษยวิทยาทางสังคม “จิตวิญญาณของกฎหมายของมองเตสกีเออคือความพยายามครั้งแรกในการที่จะ

¹ G. Balandier, Political Anthropology, Random House, 1970,p 3.

สำรวจความหลากหลายของสังคมมนุษย์ เพื่อที่จะจำแนกและเปรียบเทียบ และเพื่อศึกษาระบบการทำงานระหว่างสถาบันในสังคม”² และหลักมานุษยวิทยาทางการเมืองนี้เองได้นำเขาไปสู่การคิดค้นทฤษฎีว่าด้วยรัฐบาลในเวลาต่อมา

ผลงานเขียนที่มีอิทธิพลมากที่สุดของเขาได้แบ่งแยกฝรั่งเศสออกเป็นสามชนชั้น ได้แก่ พระมหากษัตริย์, อภิสิทธิ์ชน และประชาชนทั่วไป แล้วเขายังมองเห็นรูปแบบอำนาจของรัฐออกเป็นสองแบบคืออำนาจอธิปไตยและอำนาจบริหารรัฐกิจ ซึ่งอำนาจบริหารรัฐกิจประกอบด้วย อำนาจบริหาร, อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ โดยแต่ละอำนาจควรเป็นอิสระและแยกออกจากกัน ทำให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งไม่สามารถก้าวก่ายอีกสองอำนาจที่เหลือหรือรวมกันเป็นอำนาจเบ็ดเสร็จได้ หากพิจารณาในแบบยุคสมัยของมองเตสกีเออแล้ว แนวคิดนี้จะถูกพิจารณาว่าเป็นแนวคิดหัวรุนแรง เพราะหลักการของแนวคิดดังกล่าวเท่ากับเป็นการล้มล้างการปกครองของฝรั่งเศสในสมัยนั้นที่ยึดถือฐานันดรแห่งราชอาณาจักรอย่างสิ้นเชิง โดยฐานันดรแห่งรัฐประกอบด้วยสามฐานันดรคือ เกลอจี, อภิสิทธิ์ชนหรือขุนนาง และประชาชนทั่วไป ซึ่งฐานันดรสุดท้ายมีผู้แทนในสภาฐานันดรมากที่สุด และทำยที่สุดแนวคิดนี้จะเป็นแนวคิดที่ทำลายระบบฟิวตัลในฝรั่งเศสลง

ขณะเดียวกันมองเตสกีเออได้ออกแบบรูปแบบการปกครองออกเป็นสามแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบถูกสนับสนุนด้วย หลักการทางสังคมของตัวมันเอง ได้แก่

- ราชาธิปไตย (รัฐบาลอิสระที่มีประมุขเป็นบุคคลอันสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษ เช่น กษัตริย์, จักรพรรดิ หรือราชินี) เป็นระบอบที่ยึดถือบนหลักการของเกียรติยศ
- สาธารณรัฐ (รัฐบาลอิสระที่มีประมุขเป็นบุคคลที่ได้รับเลือกจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน) เป็นระบอบที่ยึดถือบนหลักการของคุณธรรม
- เผด็จการ (รัฐบาลกดขี่ที่มีประมุขเป็นผู้นำเผด็จการ) เป็นระบอบที่ยึดถือบนหลักการของความยำเกรง

ซึ่งรัฐบาลอิสระจะขึ้นอยู่กับการเตรียมการทางกฎหมายอันเปราะบาง มองเตสกีเออได้อุทิศเนื้อหาสี่บทใน จิตวิญญาณแห่งกฎหมาย ในการอธิบายประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศรัฐบาลอิสระร่วมสมัยที่ซึ่งเสรีภาพคงอยู่ได้ด้วยการถ่วงดุลอำนาจ และมองเตสกีเออยังกังวลว่าอำนาจในฝรั่งเศสที่อยู่กึ่งกลาง (เช่น ระบบขุนนาง) ที่ขัดทานกับอำนาจของราชวงศ์กำลังเสื่อมสลายลง แนวคิดการควบคุมอำนาจนี้เองที่บ่อยครั้งมักถูกนำไปใช้โดยมักซีมีเลียส รอบส์ปีแยร์ อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดที่มองเตสกีเออระบุไว้ในจิตวิญญาณแห่งกฎหมายในการสนับสนุนการปฏิรูประบอบทาสนั้นค่อนข้างจะล้ำหน้ากว่ายุคสมัยที่เขา

² D. Pocock, Social Anthropology, Sheed and Ward, 1961, p 9.

ชีวิตอยู่ เขายังได้นำเสนอข้อโต้แย้งสมมติเชิงเสียดสีเกี่ยวกับความเป็นทาสซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในข้อสนับสนุนของเขาไว้ด้วย อย่างไรก็ตามดีทรอนด์ของมองเตสกีเออหลายหัวข้ออาจถูกโต้แย้งและถกเถียงในปัจจุบันเช่นเดียวกับทฤษฎีอื่น ๆ ที่มาจากบุคคลยุคเดียวกับเขา เขายอมรับถึงบทบาทของตระกูลขุนนางและราชวงศ์ไว้อย่างเหนียวแน่นเช่นเดียวกันกับการยอมรับถึงสิทธิของบุตรหัวปี ในขณะที่เดียวกันเขาก็รับรองแนวคิดของการมีสตรีเป็นประมุขของประเทศ แต่ก็ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวได้

รูปแบบประชาธิปไตย

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แบ่งรูปแบบได้ดังนี้

1. ประชาธิปไตยทางตรง กล่าวคือ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมาประชุมเสวนากัน รวมทั้งให้ประชาชนที่มาประชุมเสวนาในเรื่องงบประมาณ กฎหมาย ลงคะแนนเสียงในเรื่องที่มีความสำคัญ อีกทั้งการลงมติประชามติในระดับประเทศ เช่น การลงมติจะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งรูปแบบนี้ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยแล้วในวันที่ 7 สิงหาคม 2559

2. ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน ในรูปแบบนี้ในประเทศที่มีจำนวนประชากรคนมาก และมีความซับซ้อน ต้องแบ่งงานกันทำ จึงต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนของมวลประชากรดังกล่าวมาทำหน้าที่ในการบริหารประเทศแทน

3. ประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม³ การผสมผสานทั้ง 2 แบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชน มีสื่อมวลชนและองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก ไม่ได้ปล่อยให้ผู้แทนทำทุกอย่างโดยประชาชนให้ใช้สิทธิแค่เลือกตั้งผู้แทนนาน ๆ ครั้งเท่านั้น ตั้งแต่ปี 2475 ประเทศไทย ใช้ประชาธิปไตยแบบที่ 2 เป็นบางช่วง (บางช่วงเป็นเผด็จการทหาร) ประเทศไทยควรใช้แบบที่ 1 และ 3 เพิ่มขึ้นเพราะระบอบประชาธิปไตย โดยระบบผู้แทนมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในสภาพที่นักการเมืองกลุ่มน้อยมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีอำนาจและความรู้สูงกว่าประชาชนส่วนใหญ่มาก ทำให้คนกลุ่มนี้มักได้เป็นผู้แทน และมักจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ รวมทั้งการคอร์รัปชัน, การหาผลประโยชน์ทับซ้อน โดยอ้างว่าเพราะประชาชนเลือกพวกเขาเข้าไปแล้ว เขาจะทำอะไรก็ถือว่าเป็นประชาธิปไตยทั้งนั้น ประชาธิปไตย โดยระบบผู้แทน หมายถึงว่า ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปเป็นผู้บริหารจัดการแทนตัวพวกเขา เพื่อให้บริหารประเทศเพื่อประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่เลือกไป

³ หลักการของประชาธิปไตย, วิทยากร เชียงกุล

เป็นเจ้านายและประชาชนยังมีสิทธิคัดค้านถอดถอนผู้แทนที่ขึ้นไปเป็นรัฐบาลแล้วไม่ได้ทำหน้าที่อย่างซื่อตรงและเพื่อส่วนรวมด้วย แต่รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาไม่ได้เปิดช่องทางและไม่มี การให้การศึกษาและข่าวสารแก่ประชาชนว่า ประชาชนมีสิทธิประการหลังที่สำคัญนี้ด้วย ประชาชนไม่ได้เลือกผู้แทนไปเป็นเจ้านายในระบอบอำนาจนิยมซึ่งเป็นระบอบเก่า แต่ วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม (ยกย่องเกรงกลัวคนมีอำนาจ) ยังคงตกค้างมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่ประชาชนได้รับการศึกษาและ ข่าวสารน้อยและ/หรือได้รับแบบคุณภาพต่ำ ทำให้เป็นประชาธิปไตยแค่รูปแบบ หรือเป็น ประชาธิปไตยเพียงบางส่วน ยังไม่ใช้การปกครองตนเองของประชาชน ที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่หมายถึงแค่ประชาธิปไตยทางการเมือง (ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เลือกตั้ง คัดค้านถอดถอน ผู้แทนได้) เท่านั้น หากต้องเป็น ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (มีการกระจายทรัพย์สิน และรายได้ที่เป็นธรรม มีการแข่งขันที่เป็นธรรม) และประชาธิปไตยทางสังคม (ประชาชนมีการศึกษา รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสการเข้าถึง ศาสนา ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม อย่างเสมอภาคกัน) ด้วย ประชาธิปไตย 2 อย่างหลังนี้ ประเทศไทยยังมีน้อย รวมทั้งไม่มีการให้การศึกษา ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารประชาชนในเรื่องนี้มากพอ เป็นเหตุให้ประชาธิปไตย การเมือง พัฒนาไปได้ ซ้ำมาก

ประชาธิปไตยในแง่เนื้อหา ระบอบประชาธิปไตยไม่ได้หมายถึงแค่ระบบการ เลือกตั้ง หากต้องประกอบไปด้วยสภาวะความเป็นประชาธิปไตย อย่างน้อย 6 ข้อ คือ

1. การเลือกตั้งผู้แทนจะต้องเป็นอิสระและยุติธรรม ไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่รัฐเพื่อโงงการเลือกตั้ง ไม่มีการซื้อเสียงขายเสียง และการที่กลุ่มอภิสิทธิ์ชนใช้อำนาจอิทธิพลระบอบอุปถัมภ์ ให้คนต้องเลือกเฉพาะพวกเขาบางคน

2. จะต้องมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่ดี เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรอิสระ องค์กรประชาชนสามารถตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้ และต่างฝ่ายต่างตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาคประชาชนสามารถถอดถอนผู้แทนที่มีพฤติกรรมไม่ชอบธรรมได้

3. การบริหารบ้านเมืองจะต้องโปร่งใส มีเหตุผลอธิบายได้ เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีการคอร์รัปชัน การหาผลประโยชน์ทับซ้อน การเล่นพรรคพวก หาประโยชน์ส่วนตัว

4. มีรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ที่มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่ อย่าง มีเหตุผล มีความคงเส้นคงวา คนส่วนใหญ่ยอมรับ และรัฐธรรมนูญ กฎหมายเหล่านั้นมีผลบังคับใช้ด้วย

5. สื่อมวลชนและองค์กรประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ, เป็นอิสระ, มีศักดิ์ศรี และเข้มแข็ง ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองและมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม การทำประชาวิจารณ์ (เปิดอภิปรายความคิดเห็นประชาชนเรื่องกฎหมายและโครงการต่างๆ) และการลงประชามติว่า ประชาชนจะรับหรือไม่ ในเรื่องสำคัญ ๆ

6. มีการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สู่ประชาชน ทำให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคง สม่าเสมอ

ดังนั้น แม้จะมีการเลือกตั้งและมีผู้สมัคร สส. จากพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยเสียงข้างมาก แต่ถ้าไม่ได้เกิดสภาวะความเป็นประชาธิปไตยตามแนวทาง 6 ข้อนี้อย่างนี้ เช่น เป็นรัฐบาลที่ใช้อำนาจผูกขาดแทรกแซงองค์กรอิสระ ปิดปากสื่อมวลชนและประชาชน คอร์รัปชัน หาผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง เราก็ควรถือว่าระบอบการปกครองแบบนี้เป็นระบอบประชาธิปไตยเพียงเปลือกนอกหรือเป็นประชาธิปไตยจอมปลอม ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

หากในบางช่วง เช่น หลัง พ.ศ. 2475-2490, พ.ศ. 2516-2519 ฯลฯ เรามีสภาวะความเป็นประชาธิปไตยบางข้อ มากบ้างน้อยบ้าง ก็อาจถือว่ามีความเป็นระบอบประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบ (กับประเทศอื่น, กับประวัติศาสตร์ช่วงอื่น) ได้ระดับหนึ่ง ประเด็นที่สำคัญคือ ประเทศใดจะเป็นประชาธิปไตยในแง่เนื้อหามากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับความตื่นตัวและความเข้มแข็งของภาคประชาชนในแต่ละประเทศในแต่ละช่วงตอนของประวัติศาสตร์เป็นสำคัญหลักการประชาธิปไตยระบอบประชาธิปไตย อยู่บนรากฐานหลักการที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของ โดยใช้อำนาจที่มีตามกระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระและทั่วถึงในการให้ได้มาซึ่งตัวผู้ปกครองและผู้แทนของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้แทนที่ประชาชนเห็นว่า มิได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น มีพฤติกรรมร่ำรวยผิดปกติ

2. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้น ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ

3. หลักความเสมอภาค การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากร และคุณค่าต่างๆ ของสังคมที่มีอยู่จำกัดอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่ง ความแตกต่างทางชั้นวรรณะทางสังคม ชชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ฐานะทาง เศรษฐกิจ หรือด้วยสาเหตุอื่น

4. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิขั้น พื้นฐานของประชาชนทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ ฯลฯ อย่างเสมอหน้ากัน โดยผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใด ๆ ลิดรอนเพิกถอนสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนได้ และไม่สามารถใช้อิทธิพลอยู่นอกกฎหมาย หรือเหนือกว่าประชาชนคน อื่น ๆ ได้

5. หลักการเสียงข้างมาก (Majority rule) ควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียง ข้างน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหมู่มาก ไม่ว่าจะ เป็นการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติ บัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ เป็น เกณฑ์ในการตัดสินใจทางเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการ/ ข้อเรียกร้องของประชาชนหมู่มาก หลักการนี้ต้องควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองสิทธิ เสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมาก ลากไปตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแสความนิยมของพวกตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้อง ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอา เปรียบกันและสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป ค่านิยม ทัศนคติ ที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตย นอกจากจะเป็นระบอบการเมืองแล้ว ยังเป็นระบอบ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมด้วย ดังนั้นจึงไม่ใช่อยู่ที่รัฐธรรมนูญ กฎหมาย การเลือกตั้ง และการต่อรองทางการเมืองเท่านั้น หากอยู่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องช่วยกันหล่อหลอม สร้างค่านิยม วิถีชีวิต ที่เป็นประชาธิปไตย มาตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชน เพื่อจะนำไปสู่หรือการปกป้อง ระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ค่านิยมประชาธิปไตยที่ประชาชน ระบบการศึกษา สื่อมวลชน ฯลฯ ควรช่วยกันสร้างคือ

1. เป็นคนที่มีเหตุผล ยอมรับเรื่องสิทธิหน้าที่ ความเป็นจริงในทางสังคม เคารพในตัวเอง เคารพในศีลธรรมและประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม
2. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคี

3. เข้าใจความจำเป็นและประโยชน์ของการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในระยะยาว
4. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม
5. มีจิตใจเปิดกว้างและพร้อมที่ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้
6. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป
7. มีจิตใจที่เป็นธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่น นับถือ ศาสนาอื่นหรือเชื้อชาติอื่น เป็นต้น บทบาทของประชาชนในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่แค่การใช้สิทธิในการเลือกตั้งนาน ๆ ครั้ง และพยายามเลือกคนดีคนเก่งมาบริหารประเทศเท่านั้น ประชาชนต้องชวนขวาย ศึกษา พัฒนาตนเอง ใช้สิทธิและหน้าที่พลเมืองที่ดีเข้าไปแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ในการตัดสินใจ เรื่องการใช้ทรัพยากรของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ของชุมชน จังหวัด และประเทศ อย่างแข็งขัน และอย่างสม่ำเสมอตลอด ทั้งปีและทุกปีด้วย

ข้อดีข้อเสียของระบอบประชาธิปไตย

ข้อดีของประชาธิปไตย

1. เปิดโอกาสให้ประชาชนข้างมากได้ดำเนินการปกครองโดยประชาชนข้างน้อยมีสิทธิคัดค้านการปกครองของฝ่ายข้างมาก
2. เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพได้อย่างเสมอภาคกัน
3. ถูกรัฐธรรมนูญเป็นมาตรฐานในการดำเนินการปกครองโดยใช้กฎหมายบังคับแก่ทุกคนไม่ว่าคนมั่งมีหรือยากจน
4. ช่วยระงับความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเองโดยสันติวิธี โดยมีศาลเป็นผู้พิพากษาคดีต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายช่วยให้ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ โดยมีกฎหมายเป็นกรอบความประพฤติทุกคน

ข้อเสียของประชาธิปไตย

1. มีความล่าช้าในการตัดสินใจทำการต่าง ๆ ต้องมีการปรึกษาและผ่านขั้นตอนมาก เช่น ต้องแก้ไขปรับปรุงจึงจะบังคับใช้เป็นกฎหมาย
2. ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการปกครองมากเช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา หรือเลือกตั้งประธานาธิบดีแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก

3. อาจนำไปสู่ความสับสนวุ่นวายได้ ถ้าประชาชนส่วนมากในประเทศที่ใช้ระบอบประชาธิปไตยไม่รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพให้อยู่ภายในกรอบของกฎหมายอาจทำให้ประเทศเจริญช้าลง

จากบทความดังกล่าวจะเห็นถึงความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยและประวัติความเป็นมา รูปแบบ และข้อดีข้อเสียของระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะรูปแบบประชาธิปไตยทั้งสามรูปแบบว่ารูปแบบไหนที่มีประโยชน์ อาจนำมาใช้ในการบริหารประเทศไทยให้มีความมั่นคงให้อารยประเทศให้การยอมรับ ซึ่งจะมีผลทำให้ประเทศไทยมีความเจริญอย่างยั่งยืนมั่นคงต่อไป

นายฉัตรไชย จันทร์พรายศรี
ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ๑